

ปรับ สร้างประเทศไทยใหม่

Reinventing Thailand

โดย สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง

ปรับ

สร้างประเทศไทยใหม่

Reinventing Thailand

โดย สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง

ปรับสร้างประเทศไทยใหม่

Reinventing Thailand

ผู้เขียน : สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง

ISBN : 978-616-92062-4-8

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ตุลาคม ๒๕๖๔

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์เผยแพร่โดย

มูลนิธิสถาบันสร้างอนาคตไทย

๑๙๔/๑๙-๒๑ ถนนลาดพร้าว แขวงจอมพล

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๐ ๒๙๗๑ ๗๕๗๕

จัดทำนายโดย

บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน)

๑๒ ถนนเทศบาลธนูปาล ม.ประชาชนีเวศน์ ๑

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๙๙ ๐๐๒๐ ต่อ ๓๓๕๐ , ๓๓๕๓

โทรสาร ๐ ๒๕๘๑ ๙๐๑๒

พิมพ์ที่ : บริษัทสินธนา กอปปี้ เซ็นเตอร์ จำกัด

๒๐/๑๖๘ ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม

กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐

ราคา ๑๕๐ บาท

ตอนที่ ๑ สังคมการเมืองไทย

บทที่ ๑	วิกฤติและโอกาส	๑
	• เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส	๒
บทที่ ๒	อุดมการณ์ความเป็นไทย	๕
	• สัญลักษณ์ของธงชาติไทย	๕
บทที่ ๓	วิกฤติการเมือง	๙
	• ระบบพ้อขุนอุปถัมภ์	๙
	• บทบาทสถาบันพระมหากษัตริย์	๑๒
	• แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม	๑๔
บทที่ ๔	ปัญหาเชิงโครงสร้าง	๑๗
	• ปัญหาโครงสร้างการเมืองไทย	๑๘
	• โครงสร้างวงจรเลวร้ายทางการเมือง	๒๐

ตอนที่ ๒ ศาสนาแห่งพลเมือง

บทที่ ๕	ทฤษฎีสังคมการเมือง	๒๕
	• ธรรมชาติของระบบสังคมการเมือง	๒๖
	• วัฒนธรรมส่วนลึกของสังคม	๒๗

บทที่ ๖	เทวสิทธิ์กับสัญญาประชาคม	๒๙
	• แนวคิดประชาธิปไตย	๓๐
	• เหตุที่ต้องมีการเลือกตั้ง	๓๒
	• ความขัดแย้งทางคุณค่า	๓๓
บทที่ ๗	ธรรมวิทยาแห่งพลเมือง	๓๗
	• จุดอ่อนของประชาธิปไตย	๓๘
	• ศาสนาแห่งพลเมือง	๔๑
บทที่ ๘	วัฒนธรรมประชาธิปไตย	๔๓
	• ทางแก้ความขัดแย้งในสังคมไทย	๔๓
	• คุณค่าของประชาธิปไตย	๔๕

ตอนที่ ๓ พระมหากษัตริย์ในฐานะประกาศกของ ธรรมวิทยาแห่งพลเมือง

บทที่ ๙	พระราชอำนาจ	๕๑
	• พระราชอำนาจโดยธรรม	๕๒
	• พึงพระราชอำนาจผิดทาง	๕๕
บทที่ ๑๐	หัวใจของประชาธิปไตย	๕๗
	• ทฤษฎีกำเนิดอำนาจอธิปไตย	๕๘
	• จุดมุ่งหมายของประชาธิปไตย	๕๙
	• ความย้อนแย้งกันอย่างประหลาด	๖๑

บทที่ ๑๑ คุณธรรมสี่ประการ	๖๓
• พระราชดำรัสคุณธรรมสี่ประการ	๖๔
• FFIT Cycle	๖๖
บทที่ ๑๒ เศรษฐกิจพอเพียง	๖๙
• ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๗๐
• ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข	๗๑
• เปลี่ยนปรัชญาการศึกษาไทย	๗๒

ตอนที่ ๔ รัฐธรรมนูญแห่งความเห็นพ้อง

บทที่ ๑๓ หลักสี่ข้อของรัฐธรรมนูญใหม่	๗๗
• แก้วรัฐธรรมนูญบนหลักสี่ข้อ	๗๗
• แก้วจตุรอันของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐	๘๑
บทที่ ๑๔ มือที่มองไม่เห็นของกฎเกณฑ์ธรรมชาติ	๘๕
• การแข่งขันทางการเมือง	๘๖
• ประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ	๘๗
บทที่ ๑๕ กีบดักทางการเมือง	๘๙
• กฎหมายที่ไม่เที่ยงธรรม	๘๙
• กติกาของการเมืองไทย	๙๑
• หนทางออกจากเกมกีดกัน	๙๓
• เริ่มต้นใหม่ประเทศไทย	๙๖

บทที่ ๑๖ ดุลยภาพของการเมือง-เศรษฐกิจ-สังคม	๙๙
• โครงสร้างสามเส้า	๑๐๐
• ประชาธิปไตยขั้นหมู่บ้าน	๑๐๑
• สร้างสถาบันหมู่บ้านชุมชน	๑๐๓
• ปฏิรูประบบราชการใหม่	๑๐๕
บทที่ ๑๗ กระบวนทัศน์เพื่อปรับสร้างประเทศไทย	๑๐๗
• เปลี่ยนกระบวนทัศน์ความเป็นไทย	๑๐๘
• ปรับสร้างประเทศไทยใหม่	๑๑๒

คํานิยม เกี่ยวกับหนังสือ

รัฐธรรมนูญคือกติกาการปกครองของรัฐ กติกานี้ควรมาจากการเห็นพ้องต้องกันอย่างเต็มอกเต็มใจของคนส่วนใหญ่ แม้จะไม่ใช้ทุกคน แต่ควรเป็นความเห็นพ้องของคนส่วนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ผมเคยเชื่อว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ มีคุณลักษณะเช่นนี้ แต่คนจำนวนหนึ่งอาจคิดว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เป็นเสรีประชาธิปไตยมากไป อีกทั้งเอื้อต่อพรรคการเมืองขนาดใหญ่ที่อาจใช้อำนาจทางรัฐสภาและทางคณะรัฐมนตรีได้ตามอำเภอใจ ในปี ๒๕๔๘-๔๙ มีคนออกมาชุมนุมประท้วงรัฐบาล โดยที่การชุมนุมใหญ่เช่นนี้หากเป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม คนอีกจำนวนหนึ่งยกเหตุของการชุมนุมมาอ้างเพื่อกระทำรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ เหตุเกิดเมื่อ ๑๕ ปีที่แล้ว

หลังการรัฐประหารดังกล่าว มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ในปี ๒๕๕๐ ตามด้วยรัฐประหารซ้ำในปี ๒๕๕๗ และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปัจจุบันในปี ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นฉบับที่ ๒๐ แห่งราชอาณาจักรไทย

หนังสือ “ปรับสร้างประเทศไทยใหม่” เล่มนี้เริ่มด้วยการเสนอภาพของสังคมการเมืองไทย ที่ดูเหมือนจะเคลื่อนไปข้างหน้า แต่แล้วก็หวนกลับมาเป็นวิกฤติซ้ำซาก จึงควรวิเคราะห์ให้ชัดถึงสาเหตุ เมื่อรู้ตรงกันถึงเหตุปัจจัย ก็อาจร่วมมือกันแก้ไขที่เหตุ แทนที่จะทะเลาะกันเรื่อยไป ทั้งนี้ เพื่อจะได้แปลง

เปลี่ยนผลซึ่งก็คือวิกฤติดังกล่าวให้เป็นโอกาสของการสร้างระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ

ข้อค้นพบของผู้เขียน (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง) คือการสร้างระบบเช่นนี้ต้องการการประนีประนอม คุณภาพ และคุณภาพ ผู้ออกแบบระบบไม่ควรเป็นคณกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีผลประโยชน์ของกลุ่มตนโดยเฉพาะ ที่สำคัญคือ ก่อนที่จะออกแบบระบบ เราควรร่วมกันคิดและร่วมกันทำความเข้าใจ ถึงโครงสร้างของอำนาจและอิทธิพลเชิงสังคมวิทยาที่มีอยู่ในสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มีความขัดแย้ง กับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย

เราอาจเรียกวัฒนธรรมในอดีตว่าจารีตนิยม จารีตนิยมในทางการเมืองให้ความหมายแก่ “ชาติ - ศาสน์ - กษัตริย์” ในความหมายหนึ่ง แต่เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ล่วงล้ำเข้ามาในสังคมไทย ความหมายย่อมเปลี่ยนไป

ชาติมิได้มีความหมายเชิงนามธรรมอย่างเดียว หากหมายถึง “คน” ที่อยู่ร่วมกัน ยิ่งแต่ละคนเป็นเอกเทศ เป็นอิสระต่อกัน ไม่ต้องพึ่งพากันมากนัก ชาติอาจหมายถึงปัจเจกชนกลุ่มหนึ่งที่ยอมรับกติกาการอยู่ร่วมกันในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ กติกาดังกล่าวอาจเรียกชื่อว่าสัญญาประชาคมระหว่างพลเมืองกับรัฐที่ต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ต่อกัน มิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นใหญ่อยู่ฝ่ายเดียว

กษัตริย์ที่เคยหมายถึงผู้ปกครองสูงสุดได้ลดบทบาทมาเป็น “ผู้ครองแผ่นดินโดยธรรม” ส่วนการปกครองไปอยู่ที่ รัฐสภา - คณะรัฐมนตรี - และศาล ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยย่อมมีที่มาจากประชาชนตามกติกาการอยู่ร่วมกันดังกล่าว

ศาสนาอาจมีความหมายถึงวัตรปฏิบัติที่ดีต่อกันในหมู่ผู้คน และเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คนให้อยู่ร่วมกัน มีทุกข์/สุขร่วมกัน และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดยมีผู้นำศาสนาเป็นแบบอย่างและคอยชี้แนะในกระแสโลกาภิวัตน์ ข้อมูลและความรู้มีอยู่ในอินเทอร์เน็ต คนจำนวนมากถือลัทธิบริโภคนิยม และมีห้างสรรพสินค้าเป็นเหมือนวัดวาอาราม สุนัยจึงเสนอให้มาช่วยกันคิดในเรื่อง “ศาสนาแห่งพลเมือง” ซึ่งเป็นธรรมวิทยาที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจและความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองของคนไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันไว้ด้วยกัน

ข้อเสนอของสุนัยคือ ประเทศไทยมีนักปราชญ์ที่เป็นผู้ประกาศ “ศาสนาแห่งพลเมือง” ของประเทศไทยอยู่แล้ว ได้แก่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือที่เรียกขานในพระนาม “ในหลวงรัชกาลที่ ๙” พระองค์ทรงเป็นธรรมราชาผู้มีประชาธิปไตยอยู่ในหทัย และเราจึงควรนำพระราชดำรัสของพระองค์ในเรื่องบ้านเมืองมาศึกษา และถกเถียงกันจนได้เป็นความเห็นพ้อง หรือเป็นข้อธรรมะ หรือธรรมวิทยานั่นเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทั้งนี้ โดยการเปิดพื้นที่การถกเถียงที่กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ และผู้เห็นต่างมีพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงออก

สุนัยมีความเห็นว่าควรนำพระราชดำรัสเรื่อง “ความรู้ - ความรัก - ความสามัคคี” ที่ทรงให้ไว้เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ มาเป็นสรณะทางการเมือง โดยมีบรรดาธิบายเป็นคุณธรรม ๔ ประการ ดังนี้

๑) ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน (ตรงกับหลัก เมตตาตามโนกรรม เมตตาวจกรรม เมตตากายกรรม ของสาราณียธรรม ๖ ข้อ ๑ ถึง ๓)

๒) แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ (ตรงกับหลัก สาราณียโกติ ของสาราณียธรรม ๖ ข้อ ๔)

๓) ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฏกติกา และ ในระเบียบแบบแผนเท่าเทียมเสมอกัน (ตรงกับหลักศีลสามัญญตา ของ สาราณียธรรม ๖ ข้อ ๕)

๔) ต่างคนต่างพยายามทำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียบตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุในผล (ตรงกับหลักทวิญญูสามัญญตา ของ สาราณียธรรม ๖ ข้อ ๖)

เมื่อนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาสำหรับเสริมสร้างความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคม (ซึ่งได้แก่หลักสาราณียธรรม ๖) มาประยุกต์เป็นธรรมวิद्याทางการเมือง โดยมีในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงเป็น องค์ประกาศแล้ว สุนัยเชื่อว่าคุณธรรม ๔ ประการคือจุดเริ่มต้นของการสร้างความหมาย “ความเป็นไทยร่วมกัน” อันจะเป็นทางออกจากรักบี้ดัก (บางคนเรียกว่าวังวน) ทางการเมือง สุนัยเสนอให้จัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ โดยมีหลัก ๔ ข้อในการจัดทำดังนี้

๑) สร้างพื้นที่ให้คนไทยทุกฝ่ายได้พูดคุยเพื่อหาข้อยุติ

๒) อาศัยรัฐธรรมนูญสร้างจุดรวมความคิดคนไทย

๓) ใช้กฏกติกาของรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องยุติความขัดแย้ง

๔) ตั้งองค์กรอิสระมาประเมินผลการทำงานของทุกฝ่ายที่เป็นองค์กร ตามรัฐธรรมนูญ

สุนัยอ้างหนังสือเรื่อง “Why Nations Fail” ของ Daron Acemoglu และ James Robinson ที่ชี้ว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมจะสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับการพัฒนา ‘สถาบัน’ ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่เปิดกว้าง ทั้งนี้ เพื่อปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนและทรัพยากรในชาติสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

สุนัยตีความว่า ‘สถาบัน’ ในที่นี้หมายถึง ‘ระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดที่เป็นธรรม การเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ และสังคมสมานฉันท์บนรากฐานความเป็นไทย’ และการ ‘เปิดกว้าง’ หมายรวมถึงการเปิดประตูสู่หมู่บ้าน (ในชนบท) และสู่ชุมชน (ในเมือง) ที่มีอยู่ประมาณหนึ่งแสนแห่งทั่วประเทศ โดยรัฐส่งเสริมให้มีการถกแถลง/ปรึกษาหารือ (deliberation) ในรูปของที่ประชุมหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นประจำ และรัฐให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณในรูปของเงินอุดหนุนแก่หมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด ข้อเสนอที่ชวนคิดคือ ควรบัญญัติเรื่องประชาธิปไตยฐานรากระดับหมู่บ้าน/ชุมชนไว้ในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐของรัฐธรรมนูญหรือไม่

สุนัยสรุปข้อเสนอไว้ในหนังสือ “ปรับสร้างประเทศไทยใหม่” ดังนี้

๑) หมู่บ้านและชุมชนได้รับการพัฒนาให้เป็น ‘สถาบัน’ ที่เป็น ‘โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม’

๒) พรรคการเมืองและวุฒิสมาชิกร่วมกันสนับสนุนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ให้มีหมวดการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ โดยในเบื้องต้นคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เปิดทางให้มีการลงประชามติเพื่อสถาปนาอำนาจการจัดทำรัฐธรรมนูญโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งสมาชิก (สสร.) มาจากการเลือกตั้ง

โดยตรงของประชาชน โดยมีคุณธรรม ๔ ประการ ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงให้ไว้เป็นหลักนำ

๓) การดำเนินการตามข้อ ๑) และ ๒) มีเป้าหมายเพื่อปรับสร้างให้เกิด ‘การเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดที่เป็นธรรม และสังคมमानฉันท์บนรากฐานความเป็นไทย’

ขอขอบคุณศูนย์ที่เปิดประเด็นทางความคิดในเรื่องการสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมการเมือง หวังว่าความคิดใดแม้ไม่ถูกใจคนทุกคน แต่หากยอมปรับเข้าหากันได้ โดยถือประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่เรียกกันว่า “คนตัวเล็กตัวน้อย” เป็นสำคัญ เราจะบรรลุเป้าหมายของประชาธิปไตยที่พอสมควรและยั่งยืน

โคทม อารียา

๕ ตุลาคม ๒๕๖๔

คำนำผู้เขียน

หนังสือ ‘**ปรับสร้างประเทศไทยใหม่**’ เล่มนี้ มีพื้นฐานจากหนังสือที่มูลนิธิสถาบันสร้างอนาคตไทยได้พิมพ์เผยแพร่ไปก่อนแล้ว ๓ เล่ม ได้แก่ เรื่อง ‘**เปลี่ยน สร้างประชาธิปไตยขั้นหมู่บ้านเพื่อรองรับประชาธิปไตยขั้นประเทศ**’ เรื่อง ‘**แก้รัฐธรรมนูญด้วยแนวพระราชดำรัสคุณธรรม ๔ ประการ**’ และเรื่อง ‘**ปฏิรูปประเทศไทยเพื่อรับมือกับคลื่นมหาวิกฤตการณ์**’

เนื่องจากหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่ไปดังกล่าวเป็นข้อเสนอการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งแตกแยกของบ้านเมืองปัจจุบัน ระหว่างฝ่ายที่ยึดแนวคิดแบบเสรีนิยม กับฝ่ายที่ยึดแนวคิดแบบจารีตนิยม ด้วยการเสนอให้สร้าง ‘**ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ**’ ตามสิ่งที่ฝ่ายซึ่งมีแนวคิดแบบเสรีนิยมต้องการ ภายใต้พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ฝ่ายจารีตนิยมให้ความยอมรับ

ทั้งนี้เพื่อเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองจาก ‘**ประชาธิปไตยแบบผู้แทน**’ (Representative Democracy) ที่ประชาชนมีบทบาทแค่การหย่อนบัตรลงคะแนนเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ในสภาฯ ให้เป็น ‘**ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน**’ (Participatory Democracy) ซึ่งประชาชนจะมีส่วนร่วมคิดร่วมทำเพื่อแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ตามแนวพระราชดำรัสในเรื่อง ‘**สร้างประชาธิปไตยขั้นหมู่บ้านให้เป็นรากฐานรองรับประชาธิปไตยขั้นประเทศ**’ และมีลักษณะเป็น ‘**ประชาธิปไตยแบบถกเถียง**’ (Deliberative Democracy) ซึ่งประชาชนจะได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงตามลำดับขั้นทางตรรกะ ๔ ขั้นของแนวพระราชดำรัสคุณธรรม ๔ ประการ

ที่เป็นไปเพื่อการเสริมสร้างพลัง ‘ความรู้-ความรัก-ความสามัคคี’ ของผู้คน
ในสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะนำไปสู่การ ‘เปลี่ยนกระบวนทัศน์’ ความหมาย
ของ ‘ความเป็นไทย’ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเข้าใจยาก โดยหนังสือที่พิมพ์
เผยแพร่ไปแล้วนั้นยังไม่สามารถอธิบายเรื่องนี้ให้กระจ่างได้

ขณะที่ ‘การเปลี่ยนกระบวนทัศน์’ จะนำไปสู่การเปลี่ยนความหมาย
ที่เป็น ‘โครงสร้างส่วนลึกของภาษา’ ซึ่งแฝงด้วยความหมายในลักษณะเป็น
ขั้วตรงข้ามกัน (binary opposition) ที่มีพื้นฐานอยู่บนความ ‘รู้สึก-นึก-คิด’
ชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด ฯลฯ โดยถ้าไม่เข้าใจ ‘ภาพรวมทั้งหมด
ของชุดความคิดที่เสนอ’ ก็อาจทำให้คนที่มีแนวคิดขัดแย้งกันสองฝ่ายต่างรู้สึก
ว่าข้อเสนอนี้ ‘รับไม่ได้’ เพราะ ‘ไม่ถูกต้อง’ (แบบที่ตนยึดถือ)

ประกอบกับ ‘ภาศึเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย’ ซึ่งมีรองศาสตราจารย์
ดร.โคทม อารียา เป็นประธานภาศึฯ และรองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ
เป็นประธานคณะกรรมการบริหารภาศึฯ ได้ร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคม
ตลอดจนนักการเมืองจากพรรคการเมืองต่าง ๆ กำลังรณรงค์เพื่อจะให้มีการ
ทำประชามติเรื่องแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ เพื่อให้สามารถตั้งสภา
ร่างรัฐธรรมนูญมายกร่าง ‘รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน’ ซึ่งสอดคล้องกับ
ข้อเสนอเรื่องการแก้รัฐธรรมนูญด้วยแนวพระราชดำริสัจธรรม ๔ ประการ
ในชุดความคิดที่เสนอนี้

ผู้เขียนจึงนำเนื้อหาจากหนังสือที่มูลนิธิสถาบันสร้างอนาคตไทยได้พิมพ์
เผยแพร่ไปแล้วมาเรียบเรียงใหม่ให้กระชับและครอบคลุมประเด็นสำคัญ ๆ
เพื่อช่วยให้เข้าใจกระบวนทัศน์ของชุดข้อเสนอนี้ในภาพรวม โดยหวังจะให้
ภาศึเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยได้นำไปใช้ประโยชน์ ในการชักชวนให้

คนไทยหันมาร่วมกันถกแถลง ชัดเกล้า และปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอชุดนี้ ให้สมบูรณ์ขึ้น

ทั้งนี้เพื่อตั้งคนไทยที่มีแนวคิดค่อนข้างตรงกลาง ซึ่งไม่ได้ยึดกระบวนทัศน์ใดในชั่วความขัดแย้งสองข้างดังกล่าวแบบปักใจมั่น ให้หันมาพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาบ้านเมืองภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่นี้เพิ่มมากขึ้น ถ้ามีจำนวนคนที่เห็นด้วยเพิ่มมากถึงจุดหนึ่ง ก็อาจนำไปสู่การ ‘เปลี่ยนกระบวนทัศน์’ ของสังคมไทย ในทางที่ทำให้บ้านเมืองหลุดจากปัญหาความขัดแย้งที่ผ่านมาได้ ขณะเดียวกันก็จะได้อาศัยรายได้จากการจำหน่ายหนังสือสนับสนุนการทำงานของภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยในอีกทางหนึ่ง ซึ่งทุกวันนี้ภาคีทำงานกันโดยที่ไม่มีเงินทุนสนับสนุนจากแหล่งไหน

ผู้เขียนขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา ที่กรุณาช่วยอ่านต้นฉบับและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของหนังสือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนช่วยเขียนคำนิยมให้

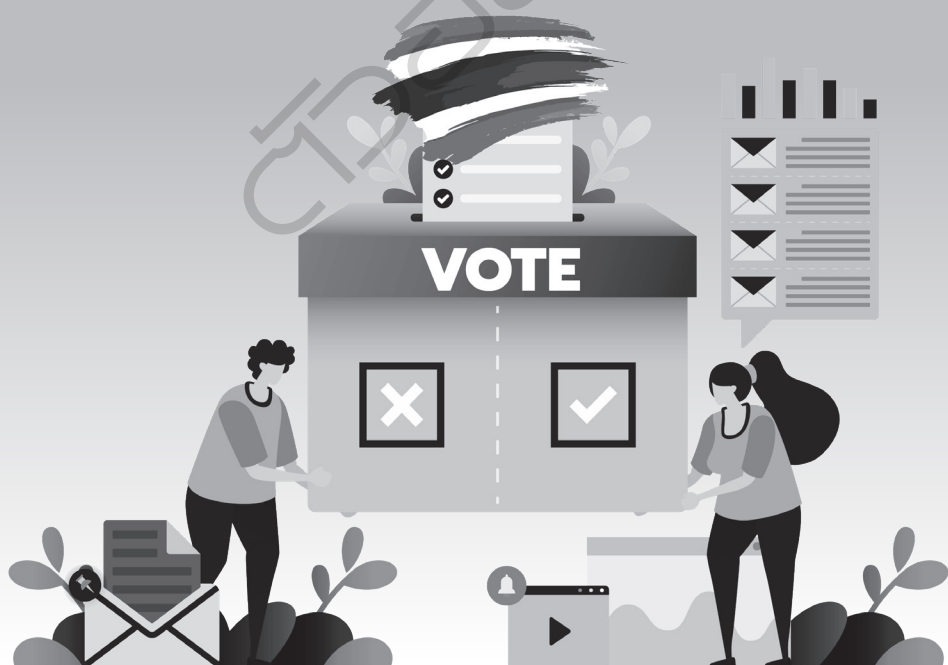
สุนัย เศรษฐบุญสร้าง

๖ ตุลาคม ๒๕๖๔

ตอนที่ ๑

สังคมการเมืองไทย

“

เราจะผ่านพ้นห้วงเวลาอันคับขันนี้ได้ก็ต่อเมื่อสามารถทำให้คนไทย ‘เกิดความร่วมมือร่วมใจ’ ที่จะฝ่าฟันวิกฤติปัญหาทั้งหลายไปในทิศทางเดียวกันให้ได้ก่อน เนื่องจากว่าสิ่งนี้คือ ‘เงื่อนไขจำเป็น’ (necessary condition) ของการแก้ไขปัญหาแทบทุกด้าน ฉะนั้น ‘ยุทธศาสตร์การออกจากวิกฤติ’ (exit strategy) ของปัญหาความขัดแย้งแตกแยกในบ้านเมืองที่ยืดเยื้อมานานถึงสิบกว่าปีจนทุกวันนี้ก็ยังไม่เห็นทางออก จึงเป็นเงื่อนไขขั้นพื้นฐานที่จะช่วยทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากความหายนะล่มจมเพราะวิกฤตการณ์ต่าง ๆ

”

วิกฤติและโอกาส

ภายใต้สถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการระบาดของโควิด-19 ซึ่งจะนำไปสู่วิกฤติปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมครั้งใหญ่ตามมา ในขณะที่แต่ละประเทศต่างก็ใช้วิธีอัดฉีดเงินจำนวนมากมหาศาลเพื่อหวังฟื้นฟูเศรษฐกิจจากปัญหาโควิด-19 ทำให้ระบบเศรษฐกิจโลกไม่อยู่ในภาวะปกติในสถานการณ์ที่ล่อแหลมเช่นนี้ ถ้าหากประเทศซึ่งมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่พอประเทศใดประเทศหนึ่งเกิดบริหารผิดพลาดจน ‘พองสบู่วางเศรษฐกิจแตก’ ก็จะส่งผลกระทบเป็น ‘คลื่นมหาวิกฤติ’ แผ่ขยายไปยังประเทศอื่น ๆ รวมถึงประเทศไทยได้ เมื่อผสมกับวิกฤติปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ก็มีโอกาสสูงที่คนไทยจะเผชิญกับ ‘มหาวิกฤตการณ์’ อย่างที่ไม่เคยประสบมาก่อน

ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงภัยคุกคามจากลมฟ้าอากาศที่มีความแปรปรวนแบบสุดขั้วเพราะวิกฤติภาวะโลกร้อน ดังที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ตลอดจนวิกฤติความขัดแย้งระหว่างชาติมหาอำนาจภายใต้ภูมิรัฐศาสตร์โลกที่เปลี่ยนไปจากอดีต ฯลฯ

เราจะผ่านพ้นห้วงเวลาอันคับขันนี้ได้ก็ต่อเมื่อสามารถทำให้คนไทย ‘เกิดความร่วมมือร่วมใจ’ ที่จะฝ่าฟันวิกฤติปัญหาทั้งหลายไปในทิศทางเดียวกันให้ได้ก่อน เนื่องจากว่าสิ่งนี้คือ ‘เงื่อนไขจำเป็น’ (necessary condition) ของการแก้ไขปัญหาแทบทุกด้าน ฉะนั้น ‘ยุทธศาสตร์การออกจากวิกฤติ’

(exit strategy) ของปัญหาความขัดแย้งแตกแยกในบ้านเมืองที่ยืดเยื้อมานาน ถึงสิบกว่าปีจนทุกวันนี้ก็ยังไม่เห็นทางออก จึงเป็นเงื่อนไขขั้นพื้นฐานที่จะช่วยให้ประเทศไทยรอดพ้นจากความหายนะล่มจมเพราะวิกฤตการณ์ต่าง ๆ

เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส

มนุษย์มีธรรมชาติสำคัญที่ทำให้แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตประเภทอื่น คือ ‘เป็นสิ่งที่มิเหตุผล’ (rational being) ‘ความมิเหตุผล’ ทำให้มนุษย์อยากจะแสวงหาคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทั้งหลายที่สัมผัสพบเห็น เพื่อที่จะได้ทำ ‘เหตุ’ ในทิศทางที่นำไปสู่ ‘ผล’ ที่ต้องการได้อย่างเที่ยงตรงในเหตุในผล

ในการนี้มนุษย์ได้พยายามทำความเข้าใจธรรมชาติของระบบสังคมการเมืองที่ตนดำรงอยู่ เช่น อำนาจอธิปไตยมาจากไหน ทำไมเราต้องยอมรับอำนาจของผู้ปกครองบ้านเมือง ชีวิตที่ดีคืออะไร ‘รัฐที่ดี’ ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีนั้นควรมีคุณลักษณะอย่างไร ฯลฯ อันเป็นที่มาของกรอบอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ตามคำอธิบายในหลักปรัชญาการเมืองชุดหนึ่ง ๆ

ความขัดแย้งช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ระหว่างคนไทยฝ่ายหนึ่งซึ่งยึดคำอธิบายความหมายของ ‘รัฐที่ดี’ ตามอุดมการณ์ทางการเมืองแบบจารีตนิยมหรือนุรักษ์นิยมที่ดำรงอยู่ก่อน (thesis) กับฝ่ายที่ยึดคำอธิบายความหมายของ ‘รัฐที่ดี’ ตามอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมที่รับเข้ามาภายหลัง (antithesis) ในยุคข้อมูลสารสนเทศที่เทคโนโลยีการสื่อสารช่วยให้คนไทยเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและกว้างขวางนั้น ทำให้คนไทยมีโอกาสเรียนรู้และถูกดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของไทยมากขึ้น

ทั้งนี้ถ้าสามารถแสวงหาคำอธิบายกรอบอุดมการณ์ทางการเมืองที่หลอมรวมพลังความขัดแย้งของคนไทยสองฝ่ายที่ได้รับการปลดปล่อยออกมานั้น เพื่อสังเคราะห์สู่ดุลยภาพใหม่ของระเบียบแบบแผนซึ่งมีความสอดคล้องกับเงื่อนไขที่เปลี่ยนไปได้อย่างเหมาะสม (synthesis) ก็จะสามารถ ‘เปลี่ยนพลังความขัดแย้ง’ ให้เป็น ‘พลังขับเคลื่อน’ เพื่อยกระดับการพัฒนาประเทศไทยครั้งใหญ่สู่ความเจริญอองามแบบก้าวกระโดดตามปรัชญาวิชาวิธี (Dialectical Philosophy) ได้ อันจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถรับมือกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแต่แรก

เหมือนกับเรามีทฤษฎีคำอธิบายปรากฏการณ์ที่พบเห็นอย่างหนึ่งแล้วมีคนโต้แย้งด้วยเหตุผลที่ดี หากเราสามารถพัฒนาคำอธิบายเพิ่มเติมจากรากฐานของทฤษฎีเดิมให้ครอบคลุมประเด็นที่ถูกโต้แย้งนั้นได้ ก็เท่ากับเป็นการ ‘ยกระดับ’ ทฤษฎีของเราให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกขั้น เป็นต้น

ถ้าหากไม่มีความขัดแย้งหรือไม่มีการวิพากษ์โต้แย้งด้วยเหตุผล ทฤษฎีคำอธิบายชุดนั้นก็คงจะไม่สามารถยกระดับของการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าเดิมได้ ฉะนั้นมองในอีกแง่หนึ่ง ความขัดแย้งและการต่อสู้แข่งขันที่เป็นไปอย่างเหมาะสม ก็คือพลังที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ เพื่อคัดเลือกสิ่งที่สมบูรณ์ขึ้น (natural selection) ให้ดำรงอยู่รอดต่อไปในแต่ละลำดับขั้นของวิวัฒนาการนั่นเอง ■

อุดมการณ์ความเป็นไทย

อุดมการณ์ทางการเมืองแบบจารีตนิยมของ ‘ความเป็นไทย’ ซึ่งสะท้อนผ่านสัญลักษณ์ ‘ธงชาติไทย’ อันประกอบด้วยสถาบัน ‘ชาติ ศาสน์ กษัตริย์’ นั้นมีความหมายที่สืบสวย้อนไปได้ถึงสมัยที่พระเจ้าตากสินทรงรวบรวมไพร่พลกอบกู้แผ่นดินหลังเสียกรุงครั้งที่สอง

เนื่องจากพระเจ้าตากสินเป็นคนเชื้อสายจีน ไม่ได้เกิดในตระกูลขุนนางหรือชนชั้นสูงอันเป็นที่ยอมรับยกย่องของผู้คนสมัยนั้นด้วยชาติตระกูล ในการรวบรวมไพร่พลเพื่อกอบกู้แผ่นดินจากการยึดครองของพม่า พระเจ้าตากสินจึงทรงอ้างเหตุผลประการหนึ่งว่าเพื่อต้องการ ‘กอบกู้พระพุทธศาสนา’ ที่ตกต่ำมากหลังเสียกรุง จนถึงกับมีพระภิกษุตั้งตัวเป็นก๊กหนึ่งคือก๊กเจ้าพระฝางซึ่งแม้ยังหนุ่มจิ๋วอยู่ แต่กระทำการอาบัติปาราชิกครบทั้งการอดอุตริมนุชยธรรมและการปล้นฆ่าผู้คน เป็นต้น

สัญลักษณ์ของธงชาติไทย

เมื่อมีการสถาปนาราชวงศ์จักรีสืบต่อจากรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชองค์ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งทรงร่วมรบกับพระเจ้าตากสินในการทำศึกสงครามกอบกู้แผ่นดินหลังเสียกรุง ทรงสืบทอดอุดมการณ์ดังกล่าวดังที่ได้พระราชนิพนธ์ในนิราศท่าดินแดงเมื่อคราวเสด็จไปทำสงคราม ๙ ทักษ์กับพม่า ความตอนหนึ่ง

ว่า “ตั้งใจจะอุปถัมภ์ก ยอยกพระศาสนา จะป้องกันขอบขันฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี”

การ “ป้องกันขอบขันฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี” คือ ส่วนของ ‘ชาติ’ ซึ่งประกอบด้วยแผ่นดินและประชาชน ขณะที่การ “ตั้งใจจะอุปถัมภ์ก ยอยกพระศาสนา” คือส่วนของ ‘ศาสนา’ (ซึ่งหมายถึงความถึงพระพุทธศาสนาที่เป็นรากฐานของสังคมไทยยุคนั้น) โดยผู้ทำหน้าที่นี้ก็คือ ‘พระมหากษัตริย์’ ฉะนั้น ‘ชาติ ศาสน์ กษัตริย์’ ที่ปรากฏบนสัญลักษณ์ของ ‘ธงไตรรงค์’ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ทรงออกแบบไว้ โดยสีแดงหมายถึง ‘ชาติ’ สีขาวหมายถึง ‘ศาสนา’ และสีน้ำเงินหมายถึง ‘พระมหากษัตริย์’ จึงมีความหมายภายใต้บริบทของระบบสังคมการเมืองไทยในอดีต

ครั้นเมื่ออารยธรรมจากประเทศทางตะวันตกแผ่ขยายเข้ามาในแผ่นดินสยามพร้อมกับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จนนำไปสู่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินเมื่อปี ๒๔๗๕ จากระบอบ ‘สมบูรณาญาสิทธิราชย์’ มาเป็น ‘การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข’ แต่ในขณะที่เรายังไม่ได้สร้างคำอธิบายเชิงปรัชญาหรืออุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อรองรับระบบสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ การเมืองไทยจึงประสบกับปัญหามาตลอด

ดังเห็นได้จากความหมายของ ‘ธงชาติไทย’ ที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็น ‘ประเทศชาติไทย’ นั้น เมื่อไม่มีตำแหน่งแห่งที่ของ ‘รัฐธรรมนูญ’ และ ‘ประชาธิปไตย’ รวมอยู่ที่ตรงไหนของธงชาติไทย โดยแม้แต่ ‘สีแดง’ ซึ่งหมายถึง ‘ชาติ’ (อันประกอบด้วยประชาชนและแผ่นดิน) ก็เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่มาก่อนแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่มีรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย ‘ชาติไทย’ ก็ยังคงดำรงอยู่มาได้ แตกต่างจากประเทศที่ก่อตั้งขึ้นด้วยข้อตกลงตาม

‘รัฐธรรมนูญ’ และอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งความหมายของสิ่งเหล่านี้ มักจะแฝงอยู่บน ‘ธงชาติ’ ของประเทศดังกล่าว เป็นต้น

ประชาธิปไตย’ ที่เรารับเข้ามาใหม่จากประเทศทางตะวันตก จึงเป็น สิ่งที่มีความแปลกแยก (alienation) จาก ‘ความเป็นไทย’ ที่ดำรงอยู่ก่อน ทำให้ตลอดระยะเวลากว่า ๘๙ ปีหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง แผ่นดินเมื่อปี ๒๔๗๕ ระบอบการเมืองการปกครองแบบ ‘ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของไทย’ จึงไม่มีเสถียรภาพ

ดังที่ได้เกิดเหตุการณ์รัฐประหาร/กบฏ บ่อยครั้งมากถึงกว่า ๒๐ ครั้ง (ทำรัฐประหารสำเร็จ ๑๑ ครั้ง มีการเคลื่อนกำลังทหารเข้ายึดอำนาจแล้ว แต่ล้มเหลวกลายเป็นกบฏ ๖ ครั้ง และมีการจับกุมผู้คิดก่อกบฏก่อนจะ เคลื่อนกำลังเข้ายึดอำนาจอีกกว่า ๓ ครั้ง เฉลี่ยแล้วมีการทำรัฐประหาร ซึ่งถ้าหากทำไม่สำเร็จก็เรียกว่ากบฏเกิดขึ้นประมาณ ๔ ปีเศษ/ครั้ง)^๑ อีกทั้ง มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญถึง ๒๐ ฉบับ เฉลี่ยแล้วมีการเปลี่ยนแปลง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมากถึง ๔ ปีเศษ/ฉบับ

วิกฤติปัญหาความขัดแย้งแตกแยกในระบบสังคมการเมืองไทย ครั้งล่าสุดที่ยืดเยื้อมานานถึงสิบกว่าปีนี้ จึงเป็นปรากฏการณ์ส่วนที่เป็น เหมือนยอดภูเขาน้ำแข็ง ซึ่งมีรากฐานอยู่บนสิ่งที่อยู่ลึกและเห็นได้ยากกว่า อันได้แก่ปัญหาเชิงปรัชญาการเมืองหรือกรอบอุดมการณ์ที่รองรับอยู่เบื้องหลัง ‘ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ของไทย’ ■

^๑ การนับเหตุการณ์ปฏิวัติ/รัฐประหาร ๑๑ ครั้งนั้น ไม่รวมการปฏิวัติครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และการนับกรณีที่มีการจับกุมผู้ก่อกบฏอาจแตกต่างกันไปตามความเห็นของนักวิชาการ แต่ละท่าน เพราะบางกรณีที่มีการดำเนินคดีในข้อหากบฏ อาจยังไม่ถึงขั้นเป็นการก่อกบฏ จริง ๆ ที่จะใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจรัฐก็ได้ ดู เชาวนะ ไตรมาศ, ข้อมูลพื้นฐาน ๖๖ ปี ประชาธิปไตยไทย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔.

การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของความหมาย ‘ความเป็นไทย’ ดังที่กล่าวมานั้น
อาจต้องใช้เวลาสำหรับการพัฒนา ปรับปรุง และขัดเกลาแนวคิดนี้ให้สมบูรณ์ขึ้น
จนสามารถจะปฏิบัติได้อย่างมีความ ‘พอประมาณ’ หรือมี ‘สมดุลในเชิงพลวัต’
ที่เป็นขึ้นเป็นตอนในโลกของความเป็นจริง อันสอดคล้องกับสิ่งที่ โทมัส คูณ
เรียกขึ้นตอนนี้ว่า ‘normal science’ เพื่อดึงคนไทยสองฝ่ายซึ่งยึดกระบวนทัศน์
ที่ขัดแย้งกันสองชั่ว ให้หันมายอมรับแนวคิดในกระบวนทัศน์ใหม่ที่หลุดจาก
ความขัดแย้งดังกล่าว โดยดึงคนไทยฝ่ายที่อยู่ก่อนมาทางตรงกลาง ๆ
ที่ไม่ได้ปักใจมั่นอยู่กับความคิดความเชื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้หันมารับแนวคิด
กระบวนทัศน์ใหม่นี้เพิ่มมากขึ้น ๆ โดยถึงแม้จะมีผู้คนจำนวนหนึ่งที่อยู่ในปลายชั่ว
สองด้านของความคิดขัดแย้งที่ไม่ทิ้งความเชื่อในกระบวนทัศน์เดิมที่ตนยึดถือก็ตาม
แต่ถ้าหากมีคนเห็นด้วยเพิ่มมากขึ้นถึงจุดที่เป็นมวลวิกฤติ (critical mass)
ก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของความหมาย ‘ความเป็นไทย’ และ
ทำให้ประเทศไทยหลุดจากหล่มของความขัดแย้งแตกแยกที่ยืดเยื้อมายาวนานนี้ได้

